

Хант Г. О.,
кандидат філологічних наук,
доцент, завідувач кафедри іноземних мов
Житомирського національного агроекологічного університету

ВЕРБАЛЬНА ОБ'ЄКТИВАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНО-МАРКОВАНОВОГО КОНЦЕПТУ *OBRIGKEITSDENKEN* У НІМЕЦЬКОМОВНИХ МАС-МЕДІЙНИХ ТЕКСТАХ

Анотація. У статті представлено комплексну фреймову структуру національно-маркованого концепту *OBRIGKEITSDENKEN*; визначено її конститuentи та смислову наповненість в межах фразеологічної картини світу; розкрито функціональні, образно-перцептивні та образно-метафоричні характеристики концепту, що досліджується на матеріалі німецькомовного мас-медійного тексту.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, національно-маркований концепт, національно-маркований фразеологічний концепт, фреймова структура, німецькомовний мас-медійний текст.

Постановка проблеми. XXI століття характеризується активним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій в умовах інформаційного глобалізаційного суспільства. Під впливом таких потужних факторів, як інформаційність, глобалізаційність, постмодерність, які засоби масової інформації і відображають, і частково конструюють, значних змін перш за все зазнає мова мас-медіа. У процесі функціонування сучасної мови мас-медійних текстів особливі трансформації відбуваються на рівні лексики, зокрема її семантики, що зумовлюється насамперед екстралінгвістичними чинниками.

У мас-медійних текстах знаходять відображення певні фрагменти картини світу або концептосфери етносу як системи знань, уявлень про світ, вірувань, духовних і матеріальних цінностей суспільства, культури, спосіб життя в цілому. Вони є носієм, виразником менталітету конкретного народу, його національного характеру. У них чітко виражений світогляд народу, моральні, соціальні, естетичні та інші ідеали. Мас-медійні тексти чітко реагують на зміни цінностей у суспільстві, відображають інтереси читача та виступають індикатором уподобань масової свідомості. На основі мовних даних ми відтворюємо фрагменти дійсності, відображеної у мас-медійних текстах. Адаже означення у мові отримує не все, що існує навколо нас, а тільки відображений у нашій свідомості світ [1, с. 5; 2, с. 101]. У статті ми представимо результати досліджень текстів таких німецькомовних газет та журналів: "Spiegel", "Welt", "Zeit", "Focus", "Bild", які повною мірою охоплюють всі сфери життя людей і дають уявлення про тенденції розвитку, трансформації, функціонування мовних явищ, а саме фразеологічних одиниць (далі – ФО).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження в галузі семантики ФО охоплюють у сучасній мовознавчій науці низку проблем. Сьогодні провідним є дослідження національно-культурної специфіки фразеологізмів (Є.М. Верещагін, В.Г. Костомаров, М.В. Гамзюк, О.О. Селіванова, А.М. При-

ходько та ін.). Фразеологічна репрезентація форм буття основа на когнітивних чинниках етносу, їхньої пізнавально-оцінної діяльності, духовного життя, особливостей категоризації світу. Результатом когнітивної діяльності є формування ознак, відображених в мовній свідомості. Значення знаків опосередковано-похідної номінації є результатом ментальної інтерпретації об'єктивної діяльності. Своєрідність фразеологічної семантики детермінується інтеграцією когнітивних і етномовних факторів, свідомості та культури (В.М. Телія). Інформація, включена в значення фразеологізму, є «згорнутим» текстом, який розгортається завдяки когнітивним процедурам під час відтворення та сприйняття ФО.

Попри численність лінгвістичних розвідок, спрямованих на аналіз національно-маркованих концептів (далі – НМК) німецької лінгвокультури, представлений у них концептуальний аналіз проводився на обмеженому корпусі засобів мовної репрезентації. Не проводилося досліджень з метою виявлення організації останніх у межах розгорнутого польового простору ФО. Досі бракує робіт з фреймового моделювання структури німецьких національно-маркованих фразеологічних концептів (далі – НМФК), а також виявлення закономірностей представлення різних її ділянок номінативними мовними засобами.

Метою статті є виявлення структурних, семантичних, лінгвокогнітивних особливостей вербальної репрезентації НМФК *OBRIGKEITSDENKEN* у сучасній німецькій мові.

Виклад основного матеріалу. Особливий тип мислення *OBRIGKEITSDENKEN* є невід'ємною складовою німецького менталітету. НМФК *OBRIGKEITSDENKEN* вербалізується у німецькомовних мас-медійних текстах:

ФО, що позначають смиренність, покору:

In diesem Fall hieß das: Sicherheit für ausländische Investoren und Ruhe als erste Bürgerpflicht [7];

ФО, що позначають пасивність / примус:

Dennoch ist der Markt unter Druck, denn Investoren wollen keine Risiken eingehen und am liebsten nur Spitzenobjekte kaufen, die bestens vermietet sind und in ersten Lagen stehen [6], *Europäische Kommission: Ratingagenturen an die kurze Leine legen* [5];

ФО, що позначають марність / даремність:

Hände schütteln verboten: Aus Angst vor Erkrankungen folgen Großbritanniens Olympiasportler einem Reinlichkeitsgebot, gegen das kein Kraut gewachsen ist [6];

ФО, що позначають поступливість / другорядність:

Hätte Netanjahu im Anschluss erklärt, sich nun wieder den wichtigen Dingen zu widmen – etwa der iranischen Gefahr, die nur politische Narren wie Grass verkennen -, hätte er dann das

weitere Feld den israelischen Intellektuellen überlassen, so wäre sein Verhalten als ein Musterbeispiel der israelischen Demokratie im eigenen wie in unserem Land verbucht worden [6];

ФО, що позначають сприйняття чогось / когось як таким, що є / існує, як даність:

Es gibt einige unbefriedigende Erklärungen für das Phänomen, dass ein heruntergefallenes Butter- oder Marmeladenbrot fast zwangsläufig auf der beschmierten Seite landet. Die erste nennt sich Murphys Gesetz, nach dem alles, was schiefgehen kann, auch tatsächlich schiefgeht. Ein solcher Fatalismus ist in diesem Fall nicht angebracht, ein bisschen Physik kann die Sache auch erklären [7];

ФО, що позначають слабкість:

Lage in Ägypten: "Das Regime hat längst alle Karten ausgespielt" [5].

Німеччина – це країна з високим рівнем уникнення невизначеності. Іншими словами, в німецькій культурі люди відчувають стрес і страх просто через невідомість. Найменше відхилення від звичного розпорядку дня здатне викликати у пересічного німця стрес. З цікавої сторони ілюструє цю особливість менталітету ФО *"auf Nummer sicher gehen"* – «*неперестраховуватися, бути впевненим на 100%*». Цей вираз походить від *"auf Nummer Sicher sitzen"*, де *"Nummer Sicher"* означає тюремну камеру: ув'язнені надійно (*sicher*) сховані в пронумерованих (*Nummer*) камерах.

Nachdem Lance Armstrong auf seine bei der Tour de France errungenen Titel verzichten muss, will man in Frankreich jetzt auf Nummer sicher gehen [6].

ФО *"Ich habe einen Termin"* часто вимовляється німцями як якесь заклинання чи якась мантра. *Termin* – призначена зустріч, термін виконання, визначена дата – це щось дуже важливе.

Einen Termin bei der Bundesagentur für Arbeit (BA) haben Management und Betriebsrat von Bosch Rexroth vorsorglich schon einmal wahrgenommen [6].

Порівнявши структури НМФК OBRIGKEITSDENKEN, вербалізованої ФО з лексикографічних джерел та з німецькомовних текстів мас-медіа, ми з'ясували, що 84% ФО-вербалізаторів НМФК OBRIGKEITSDENKEN, відібраних нами на матеріалі лексикографічних словників, зустрічаються у німецькомовних мас-медійних текстах (див. табл. 1)

Образний компонент НМФК OBRIGKEITSDENKEN представлений в сучасних німецькомовних мас-медійних текстах трьома основними лексичними одиницями: ДЕРЖАВА, ЖИТТЯ, ЗАКОН.

Таблиця 1

Порівняння структури НМФК OBRIGKEITSDENKEN на мовному та мовленнєвому рівнях

Складова концепту	Мовний рівень	Мовленнєвий рівень
Смирність, покіра	30 ФО	28 ФО
Пасивність	87 ФО	78 ФО
Марність / даремність	37 ФО	30 ФО
Поступливість / другорядність	48 ФО	41 ФО
Сприйняття чогось / когось як таким, що є / існує, як даність	89 ФО	70 ФО
Зміна власної думки / нестійкість переконань	25 ФО	21 ФО
Слабкість людини	33 ФО	25 ФО

ДЕРЖАВА – це КОРАБЕЛЬ:

An der Börse überschattete die Furcht vor den wirtschaftlichen Folgen des US-Haushaltsstreits die Freude über die Berufung von Yellen. "Dass Yellen ans Ruder kommt, war keine wirklich überraschende Neuigkeit, und deshalb wundert es mich nicht, dass die Kurse wieder nach unten gehen", sagte ein Händler [7].

ДЕРЖАВА – це ОРГАНІЗМ:

An der Idee kann das kaum gelegen haben, denn sie ist heute so lebendig wie damals, als die ersten von der 1848er-Revolution enttäuschten Geister auf den Gedanken kamen, die wilhelminische Gesellschaft nicht nur von außen, sondern auch von innen, gewissermaßen an Haupt und Gliedern zu reformieren [7].

ЗАКОНИ – це ПАСТКИ:

Ein neues Spendenrecht gewährt generöse Steuernachlässe. Doch es gibt auch Fallstricke [5].

ЖИТТЯ – це ГРА:

"Willst du mit einer der größten Volkswirtschaften der Welt va banque spielen? Das macht die SPD kaputt!" [7].

ГРА В КАРТИ:

Im Fall Redtube geraten die abmahnden Unternehmen immer mehr in die Kritik. Neue Hinweise legen nahe, dass die vermeintliche Urheberrechtsverletzung ein abgekartetes Spiel der abmahnden Firmen war [5].

ГРА «МЮЛЕ»:

Die USA stecken in der Frage nach dem Umgang mit Whistleblower Snowden in einer klassischen Zwickmühle. Er ist Held und Verräter gleichermaßen [6].

ГРА В ШАХИ:

Das Gastspiel von Regierung und Parlament endet wenige Tage später, als ein Generalstreik im ganzen Reich die Putschisten schachmatt setzt [7].

ГРА В КОСТИ:

Die Union streitet über gleichgeschlechtliche Lebenspartnerschaften. Der ehemalige Verfassungsgerichtspräsident, Hans-Jürgen Papier, sieht die Privilegierung der Ehe rechtlich am Ende. «Die Würfel sind gefallen», glaubt Papier [5].

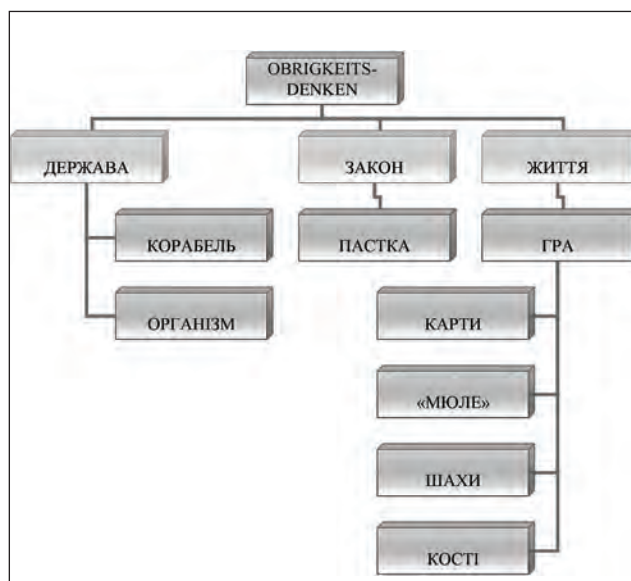

Рис. 2 Структура корелятивного простору метафоричного осмислення НМФК OBRIGKEITSDENKEN у ККС німецькомовного соціуму

Структуру корелятивного простору метафоричного осмислення НМФК OBRIGKEITSDENKEN у концептуальній картині світу німецькомовного соціуму схематично можна представити так (див. рис. 2).

Висновки. Кількість ФО-вербалізаторів досліджуваного НМФК, які було відібрано на матеріалі лексикографічних джерел (398 ФО), перевищує кількість ФО-вербалізаторів цього концепту, які зустрічаються у німецькомовних текстах мас-медіа (333 ФО). Як бачимо, НМФК OBRIGKEITSDENKEN вербалізується численною групою ФО та знаходить своє вираження в усіх сферах життя суспільства, визначає цей спосіб життя, спосіб існування, спосіб мислення німців.

Перспективи подальших досліджень полягають у проведенні пошуків мовних засобів об'єктивізації інших НМК та стереотипів німецької лінгвокультури та встановленні концептуальних зв'язків між ними.

Література:

1. Булыгина Т.В. Языковая концептуализация мира (на материале русской грамматики) / Т.В. Булыгина, А.Д. Шмелев. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1997. – 574 с.
2. Карасик В.И. Иная ментальность / В.И. Карасик. – М. : Гнозис, 2005. – 352 с.
3. Хант Г.А. Концептуальные доминанты немецкой лингвокультуры (на материале фразеологизмов современного немецкого языка) / Г.А. Хант // Современные проблемы лингвистики и лингводидактики: концепции и перспективы : материалы междунар. заоч. науч.-метод. конф. (Волгоград, 15 апреля 2011 г.) : в 3 ч. – Волгоград, 2011. – Ч. 2. – С. 344–349.
4. Müller K. Lexikon der Redensarten. Herkunft und Bedeutung deutscher Redensarten / K. Müller. – Gütersloh ; München, 2001. – 781 S.
5. Focus [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.focus.de.
6. Die Welt [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.welt.de.
7. Die Zeit [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.zeit.de.

Хант Г. А. Вербальная объективация национально-маркированного концепта OBRIGKEITSDENKEN в немецкоязычных масс-медийных текстах

Аннотация. В статье представлена комплексная фреймовая структура национально-маркированного концепта OBRIGKEITSDENKEN; определены ее конститuentы и смысловая наполненность в пределах фразеологической картины мира; раскрыты функциональные, образно-перцептивные и образно-метафорические характеристики концепта, исследуемого на материале немецкоязычного масс-медийного текста.

Ключевые слова: фразеологическая единица, национально-маркированный концепт, национально-маркированный фразеологический концепт, фреймовая структура, немецкоязычный масс-медийный текст.

Khant G. Verbal objectification of the nationally marked concept OBRIGKEITSDENKEN in German mass media texts

Summary. The article presents a complex frame structure of the nationally marked concept OBRIGKEITSDENKEN; determines its constituents and semantic content within the phraseological picture of the world; discloses functional, figurative-perceptive and figurative-metaphorical characteristics of the concept, studied on the material of the German mass media text.

Key words: phraseological unit, nationally marked concept, nationally marked phraseological concept, frame structure, German mass media text.